

TERÖRİZM VE TURİZM

Albatros AKKAYA

Bilindiği gibi, 1970'li yıllardan beri devam eden ve özellikle 1980'li yıllarda yoğunlaşan terör olayları, dünyada binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Meydana gelen bu terör olaylarının, dünyanın bazı merkezlerinde yoğunlaştığı dikkatleri çekmektedir. Örneğin bu yıllarda yaşanan terör olayları, Lübnan, Sri Lanka, Peru, Kolombiya ve Şili gibi ülkelerde daha fazladır.

1979-1983 yılları arasında bir yılda ortalama 500 olan terör olayı sayısı, 1984 yılında 600, 1985'de 800 olmuştur. 1986 yılının yalnızca ilk altı ayındaki terör olayı sayısı, 417'dir.

Bu olayların kaynaklarına bakıldığında, en çok Ortadoğu ve Latin Amerika kökenli oldukları görülmektedir.

ŞEKİL 1

Ortadoğu'daki terör olaylarının yılları göre artışları

1983	109
1984	206
1985	387
1986 (İlk 6 ay)	165

ABD'nin dünya politikasındaki yeri, oynadığı rolü nedenleriyle Amerikan vatandaşlarına yönelik terör hareketlerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Son yıllarda Amerikalı turistlere karşı yönelen terör hareketleri, turistlerin seyahat destinasyonlarını değiştirmelerine ya da dış seyahatlerini azaltmalarına yol açmaktadır. 1985 yılında 6.5 milyon Amerikalı Avrupa, Akdeniz ve Ortadoğu'yu ziyaret etmek amacıyla turizme katılmıştır. Bu Amerikalılar seyahatleri sırasında, yabancı uçak şirketlerine 7.3 milyar \$ öderken; Amerika'dan başka ülkelere ya da başka ülkelere Amerika'ya seyahat eden turistler de, Amerikan uçak şirketlerine 2.5 milyar \$ taşınma masrafı ödemişlerdir. Bu rakamlar 1985 yılında, 1981 yılına göre %63'lük bir artış göstermiştir.

Avrupa ve Akdeniz ülkelerini ziyaret eden bu 6.5 milyon turist, yeme-içme, konaklama, eğlence ve ulaşım için 5.9 milyar \$ harcamada bulunmuştur. Bu pastadan çeşitli ülkelerin aldıkları paylar şu şekildedir:

İngiltere	1.64 milyar \$
İtalya	619 milyon \$
Fransa	770 milyon \$
Yunanistan	14 milyon \$
İsrail	192 milyon \$

Aynı yıl ABD'yi ziyaret eden yabancı sayısı 7.5 milyon kişidir ve bunların yapmış oldukları harcamaların tutarı da 6.6 milyar \$ dir.

Bu harcamaların 2.26 milyar \$'ını ise Batı Avrupa'dan gelen ziyaretçiler yapmıştır.

Bazı bölgelerde 1985 yılında başlayan daralma 1986 yılında da sürmüştür. Yapılan araştırmalar sonucunda bu daralmanın nedenleri şu şekilde saptanmıştır:

- ABD dolarının hızla değer yitirmesi,
- Petrol fiyatlarındaki azalmalar,
- ABD içinde düzenlenen yüksek çekicilikteki paket turlar

- Bölgesel ve ülkesel gerginlikler
- terör olayları.

Bu etkenler içinde yapılan irdelemeler sonucunda yüzdesel olarak en önemli etkinin terör olaylarından kaynaklandığı görülmüştür. Turizm talebinde daralmalara yol açan terör olaylarından bazıları şunlar olmuştur:

- 1985 yılı Ekim ayında İtalyan yolcu gemisi Achill Lawrol'un kaçırılması,
- Roma ve Viyana havaalanlarında bombalama,
- TWA uçağının bombalanması,
- ABD'nin Libya'ya saldırması

Bunlar ve bunlara benzer diğer terör olayları Amerikan vatandaşlarının Avrupa ve Ortadoğu'ya yönelik gezilerini önemli ölçüde azaltmıştır. Amerikan vatandaşları arasında yapılan anketlerden, onların tatillerini, ya Avrupa'dan uzak başka yerlerde ya da ABD içinde geçirmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

U.S. New World Report Dergisi'nin 1986 yılında yaptığı bir incelemede, Amerikan vatandaşlarının terör korkusuyla uzak durmak istedikleri ülkeler ve kentler şu şekilde saptanmıştır:

- Ortadoğu Devletleri
- İtalya
- Yunanistan
- Tunus
- Paris
- Londra
- Viyana

Bununla birlikte Amerikalıların kendilerini güvenlikte hissettikleri ülkeler arasında en önde;

- Avusturya,
- SSCB,
- İskandinav Ülkeleri,
- Çin,
- Tahiti,
- İsviçre,

- Kanada,
 - Yeni Zelanda,
 - Fiji
- gelmektedir.

A.B.D. Seyahat Veri Merkezi (US Travel Data Center)'in 1986 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, TWA ve Libya olaylarından sonra 1.8 milyon Amerikan vatandaşının rezervasyonlarını başka ülkelere değiştirdiği, 1.4 milyon Amerikalı'nın ise yabancı ülke seyahatlerini iptal ettiği ya da ülke içinde tatilini geçirdiği anlaşılmaktadır.

Amerikalı turistlerde ortaya çıkan bu azalmaların etkilerini bazı ülkeler açısından kısaca inceleyelim.

YUNANİSTAN

Yunanistan'ı 1985 yılında 466.000 Amerikalı turist ziyaret etmiştir. Bu sayı, resmi tahminlerin %20 altındadır. Azalmanın nedeni ise, Amerikalıların Atina'ya olan uçuşları güvenli bulmamalarıdır. Amerikalılar Yunanistan'ı ziyaret eden yabancılar içinde %7'lik bir orana sahip olmalarına karşın, toplam harcamalarının %20'sini yapmışlardır. 1985 yılında yaşanan bu azalma Yunanistan'ın turizm gelirlerinde 100 milyon \$'lık bir azalmaya yol açmıştır.

Bu azalma karşısında Yunanistan hükümeti 3 milyon \$'lık bir reklam kampanyası başlatıyor. Bu amaçla, 2000 Amerikan seyahat acentesine, Yunanistan'ı tanıtıcı broşürler ve reklam amaçlı malzemeler göndermiştir. Ancak Yunanistan Hükümeti'ndeki iç sorunlar ve bölgesel olaylar (Ege, Kıbrıs Sorunu vs.), bu çabaları kösteklemiştir.

İTALYA

İtalyan Otelciler Birliği'nin 1986 yılında yayımladığı bir raporda, Amerikalıların yapmış olduğu rezervasyon iptal oranının %70'lere tırmandığı belirtilmektedir. Rapor, bu azalışın İtalya'ya 800 milyon \$'lık bir gelir kaybına neden olduğunu açıklamaktadır.

Bu durum karşısında İtalya, ABD'de bir reklam kampanyası planlamış, ancak TWA bomba-

laması ve Libya olayı bu planı engellemiştir.

İSRAİL

İsrail Hükümeti'nin belirttiğine göre 1985 yılı Ocak ve Temmuz ayları arasında 244.00 Amerikalı ziyaretçi ülkeye gelmiş. Bu sayı 1985 Ağustos'u ile 1986 Şubat ayı arasında %37 gibi bir azalışla 153.000'e düşmüştür.

MISIR

Mısır turizminin bir yıllık geliri olan bir milyar \$'ın yaklaşık yarısının kaybolacağı tahmin edilmiştir.

TÜRKİYE

Ülkemize gelen Amerikalı turistlere baktığımızda şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır:

1982	104.703
1983	188.887
1984	213.345
1985	196.261
1986	79.614

1986 yılındaki bu düşmenin nedenleri arasında:

- ABD ile Türkiye arasındaki havayolu bağlantısının zayıflığı,
- Ermeni ve Kıbrıs sorunlarının yabancı basın ve yayın organlarında geniş olarak ve olumsuz bir şekilde yer alması,
- Ağrı Dağı'nda bir grup Amerikalı'nın soyulması,
- Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerginliklerin sürmesi,
- Çernobil ve Libya olaylarından sonra Amerikalıların tatillerini bu bölgeler yerine kendi ülkelerine geçirme eğilimi de etken olmuştur.

BİR ANKET

Amerikan yurttaşlarına yönelik terör olaylarının yoğunluk kazandığı yıllarda gerçekleştirilen bir anketin sonuçlarından da söz etmek yararlı olacaktır. **Business Week Dergi-**

si'nin Nisan 1986 sayısında yayımlanan bu anket Amerikan vatandaşları arasında yapılmış. Bu ankette sorulan soruları ve alınan yanıtları şu şekilde özetleyebiliriz:

SORU: 5 yıllık bir süre içinde bir karşılaştırma yaparsanız uçuş güvenliği konusunda ne gibi bir gelişme olmuştur?

	1979	1985	1986
Daha güvenli	%42	%16	%7
Daha az güvenli	%12	%40	%59
Fark yok	%43	%39	%31
Fikri yok	%3	%5	%3

SORU: Uçak kaçırmalar ve bombalamalar dikkate alındığında yabancı havayolları mı, yoksa ABD havayolları mı daha güvenlidir?

ABD havayolları daha güvenli	%44
Yabancı havayolları daha güvenli	%5
Fark yok	%47
Emin değil	%4

SORU: Uçağa binme sırasında yolcuların geçirildikleri güvenlik taramaları yeterli düzeyde etkin buluyor musunuz?

	1978	1985	1986
Çok etkin buluyorum	%54	%18	%15
Az etkin buluyorum	%38	%58	%55
Yeterince etkin değil	%7	%19	%24
Emin değilim	%1	%5	%6

SORU: ABD dolarının değer yitirmesi dış seyahat planınızı etkiledi mi?

Planımı etkiledi	%12
Planımı etkilemedi	%85
Emin değilim	%3

SORU: Petrol fiyatlarındaki ucuzlama sizin ABD içinde seyahat etme tercihinizi etkiledi mi?

Etkiledi	%59
Çok etkilemedi	%39

SORU: Dış havayolu seyahatlerindeki riskler ve petrol fiyatlarındaki düşüşler iç hat uçuşlarımızı daha çekici hale getirdi mi?

Daha çekici hale getirdi %42

Az çok çekici hale getirdi %36

Daha çekici hale getirmedi %17

Emin değil %5

HAVAYOLU ŞİRKETLERİNİN DURUMU

Terör olayları sonucunda uluslararası turist seyahatlerinde hem hacim olarak, hem de gidilen yer yönünden değişiklikler oldu. Ortadoğu ve Akdeniz'de oluşan olaylar, ABD'den Avrupa'ya yolcu taşıyan şirketleri zor duruma soktu. Pan Am ve TWA, pazarlarının en az %30'unu yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar. Woodside Management Systems, Inc. tarafından hazırlanan bir rapora göre, tatil ya da iş turizmi yapma amacıyla olan Amerikalılar Lufthansa, KLM ve Swissair gibi uçak şirketlerini tercih etme yoluna gittiler. Bu arada, yapılan gözlemlere göre Karaibler'e, Pasifik'e ve Hawaii'ye yapılan rezervasyonlarında da artış görüldü. Gelişen bu durum karşısında bazı havayolu şirketleri tarifelerinde değişiklikler yaptılar. Örneğin Eastern Airlines, Miami-Madrit uçuşlarını erteledi, TWA ise kapasitesini %10 azalttı ve Roma-Kahire uçuşlarını tümüyle iptal etti. Pan Am, Frankfurt-Chicago, Los Angeles-San Francisco seferlerini düşük satışlar nedeniyle kaldırdı. TWA ve Pan Am kapasitelerini iç hatlara ve az önce de belirtildiği gibi Karaibler ve Pasifik'e kaydırdılar.

Rekabet amacıyla bedava oto kiralama, indirimli otel odaları, zengin paket turlar vs. gibi olanakları bilet fiyatlarına sokmayı planladılar. Bu uygulamalara rağmen, gelirlerinin %60'ını transatlantik uçuşlarından sağlayan Pan Am'ın 181.5 milyon \$, TWA'nın 191.3 milyon \$ kayıpları oldu.

TUR OPERATÖRLERİNİN DURUMU

Avrupa ve Akdeniz'de uzmanlaşmış tur operatörleri işlerinde ciddi azalmalarla karşı karşıya kaldılar. Avrupa'ya tur paketleri hazırlayan Amerikalı tur operatörleri 1986 yılındaki satışlarında bir önceki yıla göre %50 bir azalma yaşadılar. Karşılaştıkları diğer bir zorluk da kısa sürede yeni pazarlara kayamamaları oldu. Yeni bölgelere tur düzenlemek için ha-

vayolu seferlerine, yerel ulaşım olanaklarına, otel rezervasyonları için ise zamana ihtiyaçları vardı.

SONUÇ

1985 ve 1986 yıllarında meydana gelen çeşitli terör olayları öncelikle Amerikalı turistlerin seyahat tercihlerinde değişmelere neden olmuştur. Bu değişmelerden en önemlisi, uluslararası terörizm sonucu Amerikalı turistlerin özellikle Avrupa, Akdeniz ülkeleri ve Ortadoğu'ya yönelik seyahatlerinde çok büyük oranlarda azalmalar olmasıdır. Uluslararası terör hareketleri, hareket esneklikleri yüksek olan Amerikalı turistlerin başka destinasyonlara yönelmelerine neden oldu. Bu durum turizm gelirlerinin büyük kısmını Amerikalı turistlerden sağlayan ülke ekonomilerine olumsuz etkide bulundu. Bu ülkelerin başında Yunanistan, İtalya, İsrail ve Mısır gelmektedir.

Terör hareketleri sonucunda, gelirlerinin önemli bir bölümünü transatlantik uçuşlarından elde eden Pan Am ve TWA gibi havayolu şirketleri zor dönemler yaşadılar. TWA ve Pan Am zararlarını en aza indirmek için Atlantik seferlerini azaltıp, kapasitelerini iç hatlara veya Alaska ve Hawaii'ye yönelttiler. Avrupa ve Akdeniz'i hedef alan tur operatörleri de yeni bölgelere kaymak zorunda kaldılar.

Müşterilerinin büyük çoğunluğu Amerikalı zengin turistler olan Avrupalı otel işletmecileri ise terörizm nedeniyle azalan doluluklarını diğer Avrupalı ve Uzakdoğulu turistleri çekerek artırmaya çalıştılar.

The New Republic Dergisi'nin 19 Mayıs 1986 tarihli sayısındaki bir araştırmasında 1985 yılında 23 Amerikalı'nın uluslararası terörizm olaylarından yaşamını yitirdiği belirlenmiş ve bu tip ölüm olasılığının milyonda iki olduğu hesaplanmıştır. Oysa her yıl binlerce Amerikalı'nın ABD içinde trafik kazalarında, deniz ve göl kazalarında vb. öldüğü bilinmektedir. Sonuç olarak, Amerikalılar'ın çeşitli riskler arasında seçim yaparken rasyonel davranmadıkları ortaya çıkmaktadır. Buradan da görüleceği gibi ABD'nin dünya politikasındaki yeri dolayısıyla vatandaşları üzerinde psikolojik baskısı, onların seyahat tercihlerini kolaylıkla etkiliyor. Bu durum da Amerikalı turistleri hedef alan tüm turizm işletmecilerini zor durumda bırakmaktadır.